

تنها به نام اوست که می توان آغاز کرد

مجموعه ویانا (تمدن ایران زمین)

هشت هزار سال

تاریخ پوشاک اقوام ایرانی

غیبی، مهر آسا، ۱۳۲۳ -

تاریخ پوشاک اقوام ایرانی / از مهر آسا غیبی. - تهران: هیرمند، ۱۳۸۴.

۷۰۴ ص.: مصور.

ISBN 964-408-050-5

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. پوشاک -- ایران -- تاریخ. ۲. پوشاک ایرانی -- تاریخ. ۳.

پوشاک اسلامی -- تاریخ. الف. عنوان.

۳۹۱/۰۰۹۵۵

ت ۹ غ / ۱۴۲۰ GT

۸۴/۲۶۴۶۹ م

کتابخانه ملی ایران

هشت هزار سال
تاریخ پوشاک اقوام ایرانی
تألیف: مهر آسا غیبی

انتشارات هیرمند

هشت هزار سال تاریخ پوشاک اقوام ایرانی

مهر آسا غیبی	مؤلف
دکتر منوچهر غیبی	مترجم متن انگلیسی
منصور رضایی	طراح تصاویر داخلی
ملک سیمیا طاهری	نمونه خوانی
بردیا رضایی	طراح گرافیک
اعظم یاسبلاغی	صفحه آرایی
علی زارعی	ناظر چاپ
۱۳۸۵ خورشیدی	چاپ نخست
۳۰۰۰ نسخه	شمارگان
ندای دانش	لیتوگرافی
ابیانه	چاپ
مینو، رضا خندنگی	صحافی

عضو هیئت مؤسس شرکت سهامی بخش و توسعه کتاب ایران

شابک: ۹۶۴-۴۰۸-۰۵۰-۵ ISBN: 964-408-050-5

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

انتشارات هیرومند: خیابان انقلاب - خیابان لیانی نژاد - بین فروردین و فخررازی - پلاک ۱۷۰
تلفن و دورنگار: ۶۶۴۰۹۷۸۷ - ۶۶۹۵۳۰۷۶ - ۶۶۹۵۳۶۱۲ - صندوق پستی ۱۳۱۴۵-۴۵۹
شهر کتاب بوستان: میدان پونک - مجتمع تجاری بوستان - طبقه همکف - تلفن: ۴۴۴۹۹۱۸۷
Web site: www.Hirmandpud.com
E-mail address: info@hirmandpud.com

پست الکترونیک:

هشت هزار سال
تاریخ پوشاک اقوام ایرانی
تألیف: مهر آسا غیبی

انتشارات هیرمند

۱۳۸۵

فهرست مطالب

۱۱	پیش‌گفتار مؤلف
۱۳	مقدمه

پوشاک باستانی

بخش اول:

۱۹	گونه‌های مختلف پوشش تن و سر در پیش از تاریخ
----	---

بخش دوم:

۳۱	پوشاک ساکنان بومی ایران و اقوام غالب (سومریان، اکدیان، بابلیان، آشوریان)
۴۴	پوشاک ایلامیان
۶۰	زیورآلات ایلامیان
۶۲	پارچه‌بافی در ایران پیش از رسیدن اقوام آریایی
۶۵	تصویر رنگی

بخش سوم: پوشاک اقوام آریایی (ماد و پارس)

۷۳	مقدمه
۷۷	پوشاک مادها (ابتدای ورود به ایران) و اقوام بومی
۸۳	پوشاک مردان: پیراهن • شلوار • شل • کلاه • باشلق • تاج و دیهیم • موبند • چکمه • چارق • کفش • کمربند • پوشاک نبرد • زیورآلات
۱۰۲	پوشاک زنان
۱۰۴	زیورآلات زنان
۱۰۵	پارچه‌بافی در دوره‌ی مادها
۱۰۹	پوشاک پارس‌ها
۱۱۳	پوشاک مردان پارسی (هخامنشی): کندیس • زیرپوش یا پیراهن زیر • شل • کلاه ترک‌دار و بدون ترک • باشلق یا کلاه فریجی • تاج یا افسر • کلاه حلقه‌ای • دیهیم • پوشش پا • کمربند • پوشاک نبرد • زیورآلات
۱۳۸	پوشاک زنان پارسی (هخامنشی): چادر • کندیس • پوشش‌های آرایشی: کلاه‌گیس • گیس‌بند
۱۴۳	پارچه‌بافی در دوره‌ی هخامنشیان
۱۴۷	تصویر رنگی

بخش چهارم:

۱۶۱	پوشاک سلوکی‌ها
۱۶۴	زیورآلات سلوکی‌ها
۱۶۷	تصویر رنگی

بخش پنجم: پوشاک قوم پارت (اشکانی)

۱۷۱	مقدمه
۱۷۴	پوشاک مردان: پیراهن • شلوار • شتل • کمربند • پوشش سر (کلاه نواری، کلاه بلند نمدی، نوار سر یا پیشانی‌بند) • نیم‌تاج و دیهیم • کفش ساده • نیم‌چکمه • پوشاک نبرد
۱۸۹	پوشاک زنان: پیراهن • شلوار • چادر و کلاه • تاج • کفش • زیورآلات
۱۹۷	پارچه‌بافی در دوره‌ی اشکانیان
۲۰۱	تصویر رنگی

بخش ششم: پوشاک ساسانیان

۲۱۱	مقدمه
۲۱۶	پوشاک مردان: پیراهن • کمربند • شلوار • ارخالق یا کت کوتاه • مانتو و شتل • پوشش سر (کلاه مردم عادی و تاج پادشاهان) • کفش ساده • چکمه • زیورآلات • پوشاک نبرد
۲۳۵	پوشاک زنان: پیراهن بلند دراپه‌دار • شلوار • دهان‌بند • شال • چادر و دستار • تاج ملکه‌های ساسانی • کفش • چکمه • زیورآلات
۲۴۸	پارچه‌بافی در دوره‌ی ساسانیان
۲۵۳	تصویر رنگی

پوشاک دوره‌ی اسلامی

بخش هفتم:

۲۷۳	مقدمه: پوشاک اعراب در قرون اولیه‌ی اسلامی
	پوشاک در دوره‌ی سلطه‌ی عباسیان
۲۷۹	پوشاک مردان
۲۸۴	پوشاک زنان

بخش هشتم:

۲۸۹	پوشاک ایرانیان در قرون اولیه اسلامی تا دوره‌ی سامانیان
-----	--

تصویر رنگی

۲۹۷

بخش نهم: پوشاک در دوران سامانیان تا ایلخانیان

مقدمه

۳۰۵

۳۰۹

پوشاک مردان: پیراهن یا قمیص • ارخالق یا کرت • پیراهن زیر • قبا یا روبوش • شل یا رداء • فوطه یا لنگ شلوار • کلاه تاج دستار و عمامه • قلنسوه •

جوراب • چکمه • نیم چکمه • کفش • کمر بند و شال • تن پوش نبرد

۳۳۸

پوشاک زنان: پیراهن • قبا (جبه) یا روبوش • شلوار یا سروال • ارخالق • کمر بند یا شال • کلاه عمامه و دستار • تاج یا دیهیم •

مقنعه • چادر • جوراب • کفش زیورات

۳۵۵

پارچه بافی در دوران سامانیان تا ایلخانیان

۳۶۳

تصویر رنگی

بخش دهم: پوشاک در دوران ایلخانیان

مقدمه

۳۶۹

۳۷۴

پوشاک مردان: پیراهن بلند • پیراهن زیر • قبا یا روبوش • جبه عبا رداء • شلوار • کمر بند و شال • دستکش • کلاه • تاج • دستار و عمامه • کفش •

چکمه • نیم چکمه • پوشاک نبرد

۳۹۱

پوشاک زنان: پیراهن زیر • پیراهن بلند • قبا • جبه • چادر • انواع کلاه • تاج کلاه • روسری یا لچک • کمر بند یا شال • مقنعه • کفش دنداندار و کفش ساق بلند با

نوار تزئینی • زیورات

۴۰۴

پارچه بافی در دوران ایلخانیان

۴۰۹

تصویر رنگی

بخش یازدهم: پوشاک در دوره صفویان

مقدمه

۴۱۷

۴۱۹

پوشاک مردان: پیراهن • کلیجه یا نیم تنه ی کوتاه • قبا یا روبوش •

مانتو یا رداء • عبا یا شل آستین دار • شال کمر • کمر بند و دستکش کردی و کاتبی •

شلوار • تاج قزلباش • دستار دلیند • کلاه پوستی • پاتابه یا میج پیچ • جوراب •

کفش • گیوه • زیورات مردان • پوشاک نبرد (خفتان • زره چهار آینه •

کلاه خود • بازو بند • ساق بند و زانو بند • کمر بند • زه گیر) • قورچی ها

- ۴۵۶ پوشاک زنان: پیراهن یا قمیص • قبا • مانتو • جلیقه و ارخالق • نیم‌تنه‌ی بلند یا کلیجه •
 شال کمر • کمربند و دستکش • شلوار • چادر و مقنعه • دستمال سه‌گوش یا لچک •
 کلاه و نوارهای تزئینی پهن • جوراب • نیم‌چکمه و یا چکمه‌ی پارچه‌ای • کفش •
 نیم‌چکمه‌ی چرمی • آرایه‌ها یا زیورآلات
 ۴۷۶ پارچه‌بافی در دوره‌ی صفویه
 ۴۸۵ تصویر رنگی

بخش دوازدهم: پوشاک در دوران افشاریان و زندیان

- ۵۰۹ مقدمه
 ۵۱۱ پوشاک مردان: پیراهن کوتاه • پیراهن زیر • قبا یا روپوش • عبا و رداء • شلوار •
 شال کمر • کمربند • تاجکلاه نادر۱ • کلاه مردم عادی • جوراب • کفش •
 پوشاک نبرد • زیورآلات مردان
 ۵۲۶ پوشاک زنان: پیراهن • شلوار • دامن • ارخالق • کلیجه • قبا یا روپوش •
 توری و کلاهک • مقنعه • روبنده • کفش پاشنه‌بلند • چکمه‌ی پارچه‌ای یا چاقچور • زیورآلات
 ۵۳۷ پارچه‌بافی در دوران افشاریان و زندیان
 ۵۴۱ تصویر رنگی

بخش سیزدهم: دوره‌ی قاجاریه

- ۵۴۷ مقدمه
 ۵۴۸ پوشاک مردان: پیراهن زیر • پیراهن رو • ارخالق و جلیقه • قبا یا جبه • کلیجه •
 شال کمر • کمربند • سرداری • کَنَنک • عبا و شنل • شلوار • کلاه • کلاه قجری •
 دستار و عمامه • کلاه و شال یا شال و کلاه • تاج و تاجکلاه • جوراب • کفش •
 چکمه • گیوه • زیورآلات مردان • پوشاک نبرد
 ۵۸۳ پوشاک زنان: پیراهن • دامن • ارخالق یا نیم‌تنه • شلوار و تنک‌تنبان (دامن شلواری) •
 کلیجه یا شاپکین • کلاهک با توری • چارقد • چارقد قالبی • کلاغی • چادر •
 روبنده • پیچه یا نقاب • جوراب • چاقچور • کفش • زیورآلات
 ۶۰۸ پارچه‌بافی در دوره‌ی قاجاریه
 ۶۱۳ تصویر رنگی
 ۶۲۵ توضیح پاره‌ای اصطلاحات
 ۶۳۹ نمایه
 ۶۵۱ منابع و مأخذ فارسی
 ۶۶۷ منابع و مأخذ لاتین
 3-36 خلاصه‌ی متن کتاب به زبان انگلیسی

پیش‌گفتار

"هر چند مرثیه‌ای هست که بنویسی
یا غریو دردی
که دلت را بچلاند در مشتش
و به هر حالی هست."

این اثر در حالی انتشار می‌یابد که مدیر فرهیخته و فروتن انتشارات هیرمند، آقای حمید باقرزاده، که با تمام وجود به همه‌ی مظاهر فرهنگ ایران عشق می‌ورزید، به تازگی در گذشته است.

به سبب تلاش بازماندگان در تأمین خواسته‌های ایشان، این مرگ زودرس نتوانسته انتشار اثر را به تعویق اندازد و مؤلف ضمن تشکر از بازماندگان به ویژه جناب آقای سیاوش باقرزاده فرزندشان به خاطر همتی که در پی‌گیری تحقق خواسته‌های ایشان به خرج داده‌اند، یاد و خاطره‌ی ناشر ارجمند از دست رفته را گرامی می‌دارد.

باید یادآوری نمایم که در سال‌های اخیر نیاز به تدوین تاریخ پوشاک جامعی که پاسخگوی پژوهش‌های دانشجویان و جستاری برای آگاهی بیشتر مردم ایران و جهان باشد، احساس می‌شد؛ از این‌رو هنگامی که مدیریت محترم انتشارات هیرمند تألیف و تدوین این کتاب را در سال ۱۳۷۶ به من پیشنهاد نمودند، بی‌درنگ پذیرفتم با آن‌که عظمت کار به دلیل نبود منابع کافی مرا هراسان می‌کرد و نیز با آن‌که می‌دانستم که تألیف چنین اثری کاری گروهی را می‌طلبد، ولی یک‌تنه پژوهش‌هایم را آغاز کردم.

ایران به واسطه‌ی موقعیت جغرافیایی خود همواره در میان کشورهای خاورمیانه و خاور نزدیک جایگاه خاصی داشته و دارد؛ کشور کهنسال ما از آغاز در کشمکش با کشورهای جهان بوده است از این‌رو همواره بسیاری از مظاهر فرهنگی و تمدنی ایران و کشورهای دیگر جهان در تعامل بوده‌اند؛ با چنین آگاهی‌ای بی‌گمان نظریه‌ی درست در مورد عناصر پوشاک دشوار می‌نمود و تدوین تاریخ آن نیز نمی‌توانست بدون نقص باشد؛ ولی هشت سال پژوهش و تحقیق برای هشت هزار سال تاریخ پوشاک کوشش بی‌امان را طلب می‌کرد هرگاه تشویق و مساعدت‌های ناشر فرهیخته زنده‌یاد آقای حمید باقرزاده و

راهنمایی‌های مؤثر برادر ارجمندم دکتر منوچهر غیبی و کمک و همکاری فرزندان رامتین برای ترجمه‌ی متون فرانسه و انگلیسی به فارسی نبود هرگز نمی‌توانستم به این مهم دست یابم؛ از طرفی مدخل‌گزینی بخش پوشاک زنان برای دانشنامه‌ی زن ایرانی که به پیشنهاد دفتر مشارکت زنان در سال ۱۳۷۹ انجام پذیرفت، در غنی‌سازی توضیح‌پاره‌ای اصطلاحات آخر کتاب مؤثر بوده است؛ پژوهش در موزه‌های جهان از طریق اینترنت و جمع‌آوری اطلاعات کتاب‌های اساتیدی چون یحیی ذکا، بوپ، جلیل ضیاءپور، گیرشمن و دیگران که نام‌های آنان در متن کتاب آمده است، و نیز بازدید از موزه‌های ایران از کارهای اولیه‌ام بوده است.

نگرش تازه و عمیقی به مقوله‌ی پوشاک و تحلیل مسائل تاریخی و زیباشناختی آن ایجاد شده و کتاب حاضر گامی بسیار کوچک در این جهت است؛ کوشیده‌ام ضمن گزارش تاریخی ساده و خلاصه شده درباره‌ی اوضاع و احوال سیاسی و اجتماعی هر دوره به شرح هر یک از عناصر پوشاک مربوط به آن همراه با تصاویر سیاه و سفید و رنگی پیردازم که دست یافتن به برخی تصاویر آثار باقی‌مانده بدون یاری رؤسا و کارمندان محترم موزه‌های ملی ایران، رضا عباسی، مردم‌شناسی، سعدآباد در تهران، تخت جمشید (شیراز) و موزه‌های مردم‌شناسی در شهرستان‌ها میسر نمی‌شد؛ در سفرهای مختلف ایران از جمله شیراز، گرگان، مشهد، کرمانشاه، ساری، یزد، کاشان، نایین، و اصفهان از مساعدت‌های رؤسای میراث فرهنگی وقت در این شهرها در سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۷۹ و همچنین از کمک‌های مؤثر بخش فرهنگی سفارت‌خانه‌های ژاپن، فرانسه و ایتالیا در تهران و مساعدت کارمندان محترم کتابخانه‌های مجلس، وزارت ارشاد، فرهنگستان ادب فارسی، موزه‌ی ایران باستان و کتابخانه‌ی ملی ایران به ویژه بخش ایران‌شناسی و یا دوستانی که کتابخانه‌ی غنی و خصوصی‌شان را در اختیار من گذاردند، برخوردار بوده‌ام. با ادای سپاس فراوان از تمامی آن‌ها! در این میان جا دارد از استاد ارجمندم جناب آقای مهندس امین حیدریور که نرم‌افزار وُرد را به من آموختند تا توانستم حروف چینی اولیه کتاب را خود به انجام رسانم و تمام کسانی که به نحوی در چاپ و نشر این کتاب مؤثر بوده‌اند، و از زحمات خانم‌ها ملک‌سیما طاهری و اعظم یاسیلاهی تشکر نمایم.

و سپاس از همسر من که در طول این هشت سال با من همراه بوده است.

در پایان با اخلاص این کتاب را به همه‌ی ایرانیان تقدیم می‌دارم.

مقدمه

به طور کلی بررسی داستان تاریخی پوشاک، جدا از بررسی تمدن و تاریخ اجتماعی و اعتقادی بشر، امکان‌پذیر نیست. از این‌رو ناگزیریم که سیری در تاریخ سیاسی و اجتماعی انسان داشته باشیم تا بتوانیم در کنار آن به چگونگی تحول تن‌پوش اقوام ایرانی از کهن‌ترین زمان تاکنون بپردازیم؛ زیرا پوشاک مبین تحولات یک جامعه و در عین‌حال بیانگر تفاوت‌هایی است که میان اقشار آن جامعه وجود دارد.

هرگاه ما بتوانیم تغییر و تبدیل انسان جنگلی و غارنشین را به انسان متمدن و هوشمند امروزی مورد بررسی قرار دهیم، تا اندازه‌ای خواهیم توانست به چگونگی پوشاک او و علل تغییر فرم آن پی‌بریم؛ و این حاصل نمی‌شود مگر به کمک علم مردم‌شناسی تاریخ از طریق باستان‌شناسی.

پیش از تاریخ و تاریخ متکی به باستان‌شناسی است؛ باستان‌شناسی خود دنباله‌ی تاریخ طبیعی است. با کمک باستان‌شناسان می‌توان مراحل پیشرفت بشر را در دوره‌های پیش از تاریخ و دوران تاریخی تعقیب کرد؛ باستان‌شناسان نیز از طریق مدارک و اسناد مکتوب (در نقاطی که خط مورد استفاده قرار گرفته است) و یا از طریق آثار باقی‌مانده (نقاشی، مجسمه، نقش برجسته)، البته در نقاطی که خط دیرتر کاربرد یافته، اطلاعاتی را در اختیار ما قرار می‌دهند.

به‌دین ترتیب است که پی‌می‌بریم که انسان در آغاز آفرینش نیازی به پوشش تن و سر نداشته است. زیرا بدنش پوشیده از مو بوده؛ ولی در نتیجه‌ی تکامل و کم شدن موهای روی پوست بدن، که به لحاظ تأثیر اوضاع طبیعی رخ داده بود، احساس نیاز به پوشاندن تن و سر برای دفاع از خود در مقابل گرما و سرما و سایر عوامل طبیعی در او قوت گرفت و گرنه، «ظن غالب آن است که لباس، در ابتدا، برای زینت ایجاد شده و بیش‌تر برای آن بوده است که یا از ارتباط جنسی جلو گیرد و یا آن‌را تشدید کند، نه برای آن‌که دافع سرما باشد یا عورت را بپوشاند!»؛^۱ گرچه بشر اولیه با چنین انگیزه‌ای به ایجاد پوشاک پرداخته است ولی بعدها، همان‌طور که در بالا گفته شد، مقابله با گرما و سرما برایش مطرح بوده است و ابتدا به تقلید از جانوران، اولین پوشش تن و سر را از پوست انتخاب کرد؛ چنانچه ملاحظه می‌کنیم انسان‌های اولیه از پوشاک همان چیزی را طلب می‌کردند که انسان‌های امروزی می‌خواهند؛ یعنی غایش اندام زیبا نه پوشاندن برهنگی! و چون سر آدمی همواره مورد توجه بشر بوده، پوشش آن نیز از اهمیت خاصی برخوردار بوده است.

داستان چگونگی سکونت یافتن بشر اولیه با نژادهای مختلف* خود داستان مفصلی‌ست که از مبحث این کتاب خارج است؛ ولی آن‌چه که شایان ذکر است، این است که پیش از تاریخ زندگی انسان و فعالیت‌های او صرفاً برای بهتر شدن شرایط زندگی و فراهم آوردن وسایل و تجهیزات برای انطباق با محیط زیست بود؛ او با مغز خود که مرکز تفکر و تعقل است به کشف امور می‌پرداخت و با دست به ساختن تجهیزاتی مانند بیل و کلنگ برای کشاورزی و حفر زمین، سلاح‌های مختلف برای شکار و غیره و ساختن وسیله‌ی دوخت و دوز برای تهیه پوشاک خود.

اما به همان‌سان که بشر مراحل اولیه‌ی تمدن را طی می‌کرد پوشش او نیز همانند وسایل و تجهیزات زیست محیطی‌اش بار دیگر جنبه‌ی تفنّن و آرایش یافت. و به مقتضای اوضاع طبیعی و اقلیمی، میزان درجه‌ی تمدن و فرهنگ، عوامل اجتماعی و

۱. تاریخ تمدن ویل دورانت (مشرق زمین گهواره‌ی تمدن)، ص ۱۰۴، به نقل از "Ratzel" راتزل.

۵. برای اطلاع بیش‌تر رجوع شود به جلد اول کتاب تاریخ تمدن ویل دورانت "مشرق زمین گهواره‌ی تمدن" صفحات ۱۱۰-۱۱۴. ناشر سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۶۶.

اقتصادی و اعتقادی، در طی قرون و اعصار تغییر شکل داد تا این که وسیله‌ای شد برای ابراز سلیقه و نماد اختلاف طبقاتی؛ یعنی قطع نظر از احتیاج و تغییرات جوی-محیطی، تغییرات فرم و جنس تن پوش را موجب شد؛ و به لحاظ میزان درجه‌ی تمدن و تسلط حکومت‌ها، کم‌کم تن پوش شکل معینی پیدا کرد که سبب به وجود آمدن مد شد؛ مد، از دیرباز تابع قدرت و تمدن ملت‌ها بوده است؛ و در هر دوره‌ای از تاریخ بشر تابع یکی از حکومت‌های قدرتمند؛ مثلاً تمدن مصر و پوشاک آن که یکی از قدیمی‌ترین تمدن‌ها و مظاهر آن می‌باشد بر کسی پوشیده نیست ولی هنگامی که ایران به دلیل قدرتمند بودن، مهد تمدن مشرق زمین و حتا جهان آن روز (عهد باستان) به شمار می‌آمد، بیش‌تر ملل آن روزگاران خواه ناخواه تابع آداب و رسوم و فرهنگ و تمدن ایران زمین بوده‌اند؛ کشفیات جدید باستان‌شناسی از نفوذ یکی از مظاهر تمدن ایران یعنی تن پوش و مد ایرانی در نقاط مختلف حکایت می‌کند^۱؛ و در دوران بعدی وقتی که یونان و روم بر دنیا مسلط و دارای تمدنی بالنده شدند، فرم تن پوش آن‌ها که از مظاهر تمدن آنان بود مورد توجه جهانیان قرار گرفت؛ هنگامی که فرانسه به اوج عظمت تمدن رسید، مد فرانسوی مورد تقلید واقع شد (که هنوز هم در ممالک مختلف نفوذ دارد)؛ بعد از جنگ جهانی دوم نیز مد آمریکایی نفوذ زیادی در میان ملل دنیا پیدا کرد؛ و اکنون گرچه مد اروپایی (ایتالیایی و فرانسوی) رایج است، ولی در مدهایی که طراحان بزرگ جهان برای تن پوش مردان و زنان امروز طراحی کرده‌اند، می‌توان تأثیر مظاهر تمدن و فرهنگ ایران باستان و حتا ایران بعد از اسلام را مشاهده کرد؛ نظیر آن‌چه که در تن پوش سوارکاران مسابقات اسب‌سواری مشاهده می‌شود که برگرفته از تن پوش سواران مادی و ساسانی (در پیش از اسلام) و یا سلجوقی و غیره (در بعد از اسلام) است. و مدسازان آن‌ها را به عنوان لباس سواری و یا شکار ارائه داده‌اند. به هر تقدیر این تعامل همواره در همه‌ی اعصار زندگی بشر وجود داشته است؛ و هنر و تمدن و فرهنگ در جوامع ملت‌های مختلف تأثیر قطعی

۱. در یونان و روم قدیم در غرب، و در سوریه و عراق و هند و افغانستان و پاکستان و ارمنستان و روسیه در شرق (در دوران باستان و تاریخی) پارچه‌های بافت ایران مد روز بوده و آثار کشف شده در این نقاط که طرح و نقش پوشش اقوام ایرانی را در آن روزگاران می‌نمایانند مؤید این مسأله است و هم‌اکنون در موزه‌های معروف جهان موجود می‌باشد.

خود را می‌گذارند. ویل دورانت در کتاب تاریخ تمدن خود ضمن برشمردن عواملی که سبب رشد و یا انقراض تمدن می‌شود، عامل تربیت را نیز عاملی اساسی می‌داند؛ زیرا معتقد است تربیت می‌تواند مدنیت را از نسلی به نسل دیگر به طرز صحیحی منتقل سازد؛^۱ البته اصولاً در طرح عامل تربیت عامل دین را نباید ندیده گرفت؛ در ضمن "تاریخ تربیت یک ملت را نباید تاریخ مدارس آن فرض کرد بلکه باید تاریخ تمدن آن ملت دانست".^۲

بنابراین مطالعه و تحقیق درباره‌ی پوشش تن آدمیان از آغاز تا امروز مستلزم مطالعه و تحقیق درباره‌ی چگونگی متحول شدن بشر و محیط زیست‌اش و اوضاع اجتماعی و فرهنگی او و به طور کلی متمدن شدن اوست؛ و این سیر تاریخ و پیش از تاریخ را می‌طلبد.

البته وقتی از مظاهر تمدن (از جمله تن‌پوش) سخن به میان می‌آوریم باید معنای کلمات تمدن و فرهنگ را مورد مذاقه قرار دهیم و همچنین نباید از نظر دور بداریم که انقلاب انفورماتیک، همان‌طور که جنبه‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی را تحت تأثیر قرار داد، در ارائه‌ی مدل تن‌پوش‌ها نیز بی‌تأثیر نبوده است؛ زیرا در اقصی نقاط دنیا یک آدم ساده و روستایی در دهکده‌ی جهانی تحت تأثیر مدل‌هایی است که اینترنت، ماهواره و رسانه‌های تصویری به او عرضه می‌دارند و لزومی ندارد دیگر در اجتماعات مختلف شرکت نماید تا از مد روز باخبر شود؛ حتی خود زیبایی و هنر ناب دیگر مطرح نیست زیرا از این به بعد زیبایی‌شناسی و هنر کاربردی موردنظر است و همزمان، تن‌پوش جامعه‌ی جهانی کاربردی می‌شود؛ در این جاست که عامل تربیت نقش مهمی در هویت ملی و منطقه‌ای ایفا می‌کند.

۱. تاریخ تمدن "شرق زمین گهواره‌ی تمدن"، ص ۷ تا ۷. پیشین.

۲. کتاب سیر تمدن و تربیت در ایران باستان، ص ۵، دکتر اسدالله بیژن.